

Ekonomi Programının Sorunları

Fatih ÖZATAY

Tabloda G-20 içindeki gelişmekte olan ülkelerin tasarruflarının ve yatırımlarının GSYH'lerine oranları var. 2010-2018 döneminin ortalamaları gösteriliyor. Türkiye'nin tasarruf oranı, grubun ortalamasının 3.9 puan altında. Yatırım oranı ise 1.3 puan üzerinde. Ele alınan ülke grubu oldukça heterojen. Mesela enerji ihracatçıları var, başı sürekli krizlerle belada olanlar var. Bu açıdan ortalama iyi bir ölçüt değil. Çin'in 'uçuk' değerlerini bir tarafa bırakın ve 'gelişen ülke' sınıflamasına girmesinin haksızlık olduğu Kore'ye bakın. Türkiye'nin tasarruf oranı Kore'nin tasarruf oranının 7.8 puan altında. Yatırım oranı ise 3.2 puan daha düşük.

İster sadece Kore'yi dikkate alın ister tabloda yer alan ülkelerin ortalamasını, Türkiye'nin temel sorunu hemen ortaya çıkıyor: Tasarruf oranı düşük. Şüphesiz bizim tasarruf oranımızın çok daha altında tasarruf oranına sahip olan ülkeler var. Ama 'gelişmekte olan' ya da 'yükselen' ekonomi grubundan bir üst lige terfi etmek istiyoruz. Terfi etmemekte direnenler, özellikle de başları krizlerle sürekli belada olan Latin Amerika ülkeleri bizim için bir ölçü olmamalı.

Öte yandan, bir ülkenin toplam yatırımı ile toplam tasarrufu arasındaki farkın cari işlemler dengesini verdiğini biliyoruz. Yatırımınız Türkiye gibi tasarrufunuzdan büyükse, cari işlemler hesabınız açık veriyor anlamına geliyor. Toplam döviz gelirinizden daha fazla döviz harcaması yapmak ise ancak dışarıdan borçlanarak mümkün.

Bu basit ama çok yararlı çerçevede bakınca uygulanan ekonomi programının temel açmazı hemen ortaya çıkıyor. Tasarruf düzeyi yetersiz olan bir ülkede reel faizin çok düşük bir düzeyde olması –hatta eksi bölgede kalması- isteniliyor. Ama bir yandan bankaların bol bol kredi açmaları özendiriliyor. Diğer yandan dışa bağımlı bir yapıdan çıkmamız hedefleniyor. Tasarruf yapmayı cezalandıran bir faiz düzeyi varsa bankalar nereden kaynak bulup kredi açacaklar? Geriye yurtdışından borçlanmak seçeneği kalmıyor mu? O zaman nasıl dış finansmana bağımlı ekonomi modelinden kurtulmuş oluyoruz?

Ya da şu soruları sorayım: Lira cinsinden tasarruf yapmayı cezalandıran bir ekonomik yapı döviz talebini artırmaz mı? Tasarrufların döviz cinsi varlıklara yönelmesi istenilir bir sonuç mu? Uç örnek: Bütün tasarruflar döviz mevduatına gitse, bankalar döviz geliri olmayana döviz kredisi açamayacağına göre nasıl kredi artışı istenilir düzeyde olacak? Yok, herkese döviz kredisi açmak serbest olacaksa finansal istikrar ne olacak? Başka bir uç örnek: Döviz yastık altına giderse kredi sistemi nasıl çalışacak?

Başka bir uç durum: Belki de ağırlıklı olarak Merkez Bankası'nın kaynaklarına ve Hazine'nin kamu bankalarına sermaye desteğine dayalı bir kredi mekanizması işletilmek isteniliyordur. Bu alternatifin üzerinde fazla kafa yormaya gerek yok: Sonucu belli: Yüksek enflasyon ve patlayan döviz talebi. Bu uç da anlamlı değil.

Yanlış anlaşılmasın: Uygulanan programın bu 'uçlarla' bir ilgisi olduğunu söylemiyorum. Ama önemli olan şu: 'Uçuk' sözcüğü 'uç'tan türemiş olmalı; türemiyse bile buradaki duruma tam uyuyor. Muhtemelen okuyucuları gülümseten bu kadar 'uçuk uç' senaryoyu düşünmek durumunda kalmak bile karşı karşıya olunan içsel tutarlık sorununu açıklıkla ortaya koyuyor.

2010-2018 dönemi ortalama yatırım ve tasarruf oranları (%)

	Yatırım/GSYH	Tasarruf/GSYH
Arjantin	18.1	15.8
Brezilya	18.9	16.4
Çin	46.2	48.2
Hindistan	34.1	31.9
Endonezya	33.9	32.1
Kore	31.1	35.7
Meksika	23.0	21.3
Rusya	23.3	26.9
Suudi Arabistan	28.8	38.2
Güney Afrika	19.7	16.0
Türkiye	29.2	24.0
Ortalama	27.9	27.9

Kaynak: IMF Dünya Ekonomik Görünümü Veri tabanı

28 Ocak 2020 / DÜNYA 2020/8